

รายงานผลการสัมมนา

เรื่อง

ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?

วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ณ ห้องอิสติน บอลรูม ๑ โรงแรมอิสติน มั๊กกะสัน กรุงเทพมหานคร

๑. หลักการและเหตุผล

สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๕ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ระหว่างวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ถึงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ได้กำหนดแผนการดำเนินงานในช่วงระยะเวลา ๒ ปี ใน ๕ ประเด็น คือ ๑) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ๒) การขาดแคลนแรงงาน ๓) สังคมผู้สูงอายุ ๔) แรงงานต่างด้าว และ ๕) แรงงานนอกระบบ โดยประเด็นที่ได้ดำเนินการแล้วมี ๓ ประเด็น คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สังคมผู้สูงอายุ และแรงงานต่างด้าว ส่วนประเด็นที่ยังไม่ได้ดำเนินการมี ๒ ประเด็น คือ การขาดแคลนแรงงาน และแรงงานนอกระบบ

จากข้อมูลของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ปรากฏว่าปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก อาทิ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนและยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ/เครื่องแต่งกาย และเครื่องหนัง อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมยางและพลาสติก และภาคธุรกิจก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและต่ำกว่า ส่วนรองลงมาคือแรงงานที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) โดยสาเหตุของการขาดแคลนแรงงานที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร แรงงานมุ่งศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้น คุณภาพการศึกษาของไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่นๆ หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคการผลิตของไทยยังมีประสิทธิภาพต่ำโดยต้องพึ่งพาแรงงานพื้นฐาน ซึ่งมีค่าจ้างต่ำในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และทัศนคติของแรงงานไทยต่อการทำงานประเภทที่ใช้ทักษะต่ำ เป็นต้น

การขาดแคลนแรงงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้เนื่องจากแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตและเป็นทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ระดับ ทั้งระดับส่วนย่อย (Micro) ของระบบเศรษฐกิจ คือแรงงานในภาคการผลิต ทั้งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ และระดับมหภาค (Macro) ของประเทศ คือถ้าแรงงานในภาคการผลิตต่างๆ ของประเทศมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและศักยภาพสูง จะทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการผลิตสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ การขาดแคลนแรงงานจึงทำให้เกิดการสูญเสียโอกาสในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งต้องมีการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทน ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม นอกจากนี้การขาดแคลนแรงงานยังส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว เนื่องจากการจัดการด้านแรงงานมีความซับซ้อนและมีความสัมพันธ์กับหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ นายจ้าง และแรงงาน จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงสาเหตุและสภาพปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน

จากสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต และผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านแรงงาน รวมทั้งแผนการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๕ ที่ยังไม่ได้ดำเนินการเรื่องการขาดแคลนแรงงาน สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๖ พิจารณาแล้วจึงเห็นควรจัดการสัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” ทั้งนี้เพื่อจะรับทราบมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานในปัจจุบัน สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ซึ่งผลการสัมมนาจะเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เหมาะสมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงาน
- ๒) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่ส่งผลต่อปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และแนวทางแก้ไข
- ๓) เพื่อเป็นแนวทางแก่ภาครัฐและภาคเอกชนในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

๓. วิธีการสัมมนา

- ๑) การบรรยายพิเศษเรื่อง “สถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงาน และการขาดแคลนแรงงาน”
- ๒) การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?”

๔. ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ประกอบด้วยกรรมการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๖ อธิการบดีสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์การนายจ้าง ผู้แทนองค์การลูกจ้าง ผู้แทนกลุ่มธุรกิจ/อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงาน สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ผู้บริหารและข้าราชการกระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน ๑๕๐ คน

๕. การสัมมนา

จัดการสัมมนาในวันพฤหัสบดีที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ณ โรงแรมอิสติน มักกะสัน กรุงเทพมหานคร

๖. พิธีเปิดการสัมมนา

รศ.ดร.แล ดิลกวิทยรัตน์ ประธานสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๖ กล่าวรายงาน ในนามของผู้จัดการสัมมนาและผู้เข้าร่วมการสัมมนา ขอขอบคุณท่านปลัดกระทรวงแรงงานเป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” ซึ่งกระทรวงแรงงานได้ร่วมกับสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ จัดขึ้นในวันนี้

สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ เป็นองค์กรไตรภาคีที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๗ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ เพื่อเป็นที่ปรึกษาแก่รัฐบาลในด้านแรงงาน โดยชุดปัจจุบันเป็นชุดที่ ๑๖ มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๒ ปี ระหว่างวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ถึงวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๘

การสัมมนารั้งนี้ สืบเนื่องจากสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่าปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก อาทิ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมสิ่งทอ/เครื่องแต่งกายและเครื่องหนัง อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมยางและพลาสติก และภาคธุรกิจก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนรองลงมาคือแรงงานที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.)

การขาดแคลนแรงงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ ประกอบกับประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านแรงงาน สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ จึงเห็นควรจัดการ

สัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” ทั้งนี้เนื่องจากพิจารณาว่าเรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นด้านแรงงานที่สำคัญ และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการสัมมนา เพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงาน ทราบถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่ส่งผลทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และแนวทางแก้ไข ซึ่งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมมนาจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและภาคเอกชนในการนำไปพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานต่อไป

ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยกรรมการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๖ อดีตกรรมการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์การนายจ้าง ผู้แทนองค์การลูกจ้าง ผู้แทนกลุ่มธุรกิจ/อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงาน สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ผู้บริหารและข้าราชการกระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การสัมมนาใช้เวลาครึ่งวันช่วงเช้า โดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ การบรรยายและการอภิปรายเป็นคณะ ดังนี้

๑. การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงาน และการขาดแคลนแรงงาน” โดย นางสาวรณี คำมั่น รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒. การอภิปรายเป็นคณะ เรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” โดย นายวัลลภ วิตนากร รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน ดร.ณรงค์ โชควัฒนา นักวิชาการและผู้บริหาร ดำเนินการอภิปราย โดย นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยในช่วงท้ายของการอภิปราย จะเป็นการตอบข้อซักถามและให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ขอกราบเรียนเชิญท่านปลัดกระทรวงแรงงาน กล่าวเปิดการสัมมนาและให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อไป ขอกราบเรียนเชิญ

นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน กล่าวเปิดการสัมมนา

ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” ซึ่งกระทรวงแรงงานและสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ได้ร่วมกันจัดในวันนี้

หัวข้อการสัมมนาในวันนี้ เป็นหัวข้อที่มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างมาก เป็นหัวข้อการขาดแคลนแรงงานซึ่งประเทศไทยได้กล่าวถึงปัญหานี้มาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี จากเริ่มต้นเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรง แต่ปัจจุบันรุนแรงมากขึ้น และคิดว่าจะรุนแรงมากขึ้นหากไม่มีการปรับตัวของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโดยทั่วไปการขาดแคลนแรงงานจะเกิดขึ้นในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจดี มีการจ้างงานมาก แต่ในประเทศไทยเป็นเรื่องแปลก เพราะไม่ว่าเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร ปัญหาการขาดแคลนแรงงานก็ยังถูกกล่าวถึงมาโดยตลอด ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าการขาดแคลนแรงงานไม่น่าจะมีความสัมพันธ์กับภาวะเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่น่าจะมีปัจจัยอื่นที่ซับซ้อนกว่าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยการขาดแคลนแรงงานนอกจากในเรื่องปริมาณแล้ว ยังมีการขาดแคลนแรงงานในเรื่องคุณภาพ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจะต้องมองทั้งสองเรื่องควบคู่กันไป

กระทรวงแรงงานได้มีการสำรวจข้อมูลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานแรงงาน เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนากำลังคนระดับจังหวัด ซึ่งในปี ๒๕๕๖ ยังดำเนินการสำรวจไม่แล้วเสร็จ แต่ข้อมูลจากการสำรวจในปี ๒๕๕๔ ที่ได้ดำเนินการสำรวจสถานประกอบกิจการใน ๒๘ ประเภทกิจการ ทั่วประเทศ จำนวน ๓๙,๙๑๘ แห่ง พบว่ามีการขาดแคลนแรงงานจำนวนทั้งสิ้น ๒๗๔,๕๙๖ คน ซึ่งคาดว่าในปี ๒๕๕๖ ก็น่าจะอยู่ในระดับเดียวกัน หรืออาจจะมากกว่า

เล็กน้อย โดยสาขาหลักที่มีการขาดแคลนแรงงานมากที่สุด คือภาคอุตสาหกรรม รองลงมาได้แก่ภาคบริการ ส่วนภาคเกษตรกรรมจะน้อยกว่าในภาคอุตสาหกรรม กิจกรรมที่มีการขาดแคลนแรงงานมากที่สุด คือกิจการอาหารและอาหารสัตว์ รองลงมาได้แก่กิจการก่อสร้าง และกิจการเครื่องนุ่งห่ม ภาคบริการจะเป็นกิจการกิจการค้าส่ง ค้าปลีก กิจการโรงแรม กภัตตาคารและร้านอาหาร ส่วนในภาคเกษตรกรรม เป็นกิจการเลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำ และหากจำแนกตามทักษะฝีมือ พบว่าสถานประกอบกิจการที่มีการขาดแคลนแรงงานกึ่งฝีมือมากที่สุด รองลงมาได้แก่แรงงานมีฝีมือ และแรงงานไร้ฝีมือ ตามลำดับ

ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน กระทรวงแรงงานได้มีการวางแผนทางไว้กว้างๆ โดยกำหนดมาตรการในการที่จะลดอุปสงค์คือลดความต้องการแรงงาน ซึ่งมีหลายมาตรการ อาทิ การเพิ่มผลผลิตภาพแรงงาน และส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาใช้แทนแรงงานคน การเพิ่มแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยการใช้แรงงานต่างด้าวทดแทนแรงงานส่วนที่ขาด การผลิตนักเรียนนักศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และการส่งเสริมคนที่ยังทำงานไม่เต็มศักยภาพให้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มกำลังแรงงานได้เช่นกัน

การแก้ไขปัญหาอีกวิธีหนึ่งคือการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนแรงงานในประเทศ ซึ่งบางคนอาจมองว่าเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด แต่ความจริงแล้วถ้าเราเอาคนต่างด้าวเข้ามาแล้วไม่มีการควบคุมหรือการวางแผนที่ดี จะสร้างปัญหาระยะยาว ตัวอย่างเช่น ๑๐ ปีที่ผ่านมา เราใช้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศโดยขาดการควบคุมที่ดี ส่งผลให้ปัจจุบันเราต้องตามแก้ไขปัญหาอย่างมาก ซึ่งจะได้กล่าวเพิ่มเติมในช่วงการอภิปราย

นอกจากที่กล่าวมาแล้วซึ่งเป็นเรื่องของแนวทางและมาตรการที่จะบรรเทาและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน กระทรวงแรงงานยังได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานเป็นประธาน และผู้แทนจากส่วนราชการต่างๆ ร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งขณะนี้ได้มีการแต่งตั้งอนุกรรมการ ๒ ชุด คือคณะอนุกรรมการกำหนดแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลความต้องการแรงงาน และคณะอนุกรรมการกำหนดแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลกำลังแรงงาน และท่านรัฐมนตรีได้กำหนดให้อนุกรรมการทั้ง ๒ ชุด ต้องทำงานให้แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน ดังนั้นคิดว่าอีกไม่นานเราก็จะมีแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจนในฐานข้อมูลแรงงานทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งจะช่วยให้การขับเคลื่อนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานปรากฏผลชัดเจนในระยะเวลาที่รวดเร็วขึ้น

สุดท้ายนี้ ในนามของกระทรวงแรงงาน ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่านที่ให้เกียรติและสละเวลามาร่วมการบรรยายและอภิปราย รวมทั้งขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่านที่ให้เกียรติมาร่วมรับฟัง แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสัมมนาในครั้งนี้

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดการสัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” และขอให้การสัมมนาครั้งนี้ลุล่วงไปด้วยดีและบรรลุผลตามความมุ่งหมายทุกประการ

๗. ผลการสัมมนา

๗.๑ การบรรยายพิเศษเรื่อง “สถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงาน และการขาดแคลนแรงงาน”

โดย นางสุวรรณณี คำมั่น รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขอขอบคุณสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ที่ได้ให้โอกาสมาพูดเรื่องสำคัญของประเทศ คือเรื่องการก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งถ้าเราไม่รู้เรื่องอุปสงค์และอุปทานด้านแรงงานก็คงเป็นไปได้ยากที่จะแก้ไขปัญหาได้ โดยเมื่อสักครู่ท่านปลัดกระทรวงแรงงานได้พูดชัดเจนแล้วว่า การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานคงไม่ใช่แค่มีตำแหน่งงานว่างแล้วบรรจุเข้าทำงานได้ และหากตัวเลขอัตราการว่างงานต่ำจนเหลือไม่ถึงร้อยละ ๑ ก็จะได้ใจมาก แต่แท้จริงแล้วตัวเลขการว่างงานของประเทศไทยต่ำจนหลายประเทศถามว่า

การจัดเก็บข้อมูลเป็นไปตามมาตรฐานสากลหรือไม่ หรือเราสร้างตัวเลขขึ้นมา ซึ่งเรื่องนี้เมื่อถามไปยังสำนักงานสถิติแห่งชาติ ก็ได้รับคำตอบว่าการสำรวจและการจัดเก็บข้อมูลเป็นไปตามหลักสากล แต่ประเด็นที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำมากำหนดเป็นนโยบายคงไม่ได้มองแค่ตัวเลขการว่างงานเท่านั้น แต่จะนำตัวเลขการว่างงานต่ำระดับเข้ามาเชื่อมโยง โดยดูตำแหน่งงานว่าง ดูตัวเลขว่าการว่างงานสูงอยู่ในสาขาไหน หรืออยู่ในกลุ่มไหนเพื่อที่จะไปสู่การสร้างนโยบายหรือการกำหนดแนวความคิดที่สอดคล้องและเป็นจริงมากขึ้น

หัวข้อที่ให้มาพูดในวันนี้ คือเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการและการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งคงจะหนีไม่พ้นว่าเราอยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงนี้จะนำไปสู่ความต้องการแรงงานอย่างไร ขณะเดียวกันก็ต้องพูดว่าสภาพปัจจุบันของแรงงานเป็นอย่างไร โดยจะพูดเรื่องอุปสงค์ของแรงงานก่อน แล้วจึงมาดูว่าอุปทานแรงงานของเราพร้อมที่จะก้าวข้ามปัญหาที่เป็นโจทย์สำคัญซึ่งสภาพที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติได้กำหนดไว้หรือไม่ ที่ผ่านมามีได้ร่วมเป็นกรรมการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๕ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับเรื่องแรงงานสูงอายุ เนื่องจากประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โจทย์ในวันนี้คือเรื่องการขาดแคลนแรงงานจึงไม่ได้แย้งกับสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๕ ซึ่งได้ให้คำปรึกษากับกระทรวงแรงงาน แต่จะเป็นการเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดความชัดเจนเพิ่มขึ้นว่า ในสังคมผู้สูงอายุเราควรจะทำอย่างไรแบบไหน โดยในการผลิตกำลังคนก็ต้องเข้าใจก่อนว่าการเปลี่ยนแปลงในโลกไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือสังคมมีปัจจัยอะไรบ้างที่เชื่อมโยงกัน และยิ่งในเวลานี้มีความแตกต่างในเรื่องช่วงอายุซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาคน เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัยของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าเป็นคนงานหรือเป็นนายจ้างที่เป็นหนุ่มสาว หรือคนงานที่มีทั้งคนแก่คนหนุ่มอยู่คละกันไป รูปแบบของปฏิบัติสัมพันธ์ก็จะแตกต่างกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเราต้องทำความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงในโลกมีทั้งเรื่องเทคโนโลยี เรื่องการเมือง และเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งเรื่องการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิต การบริโภคของประเทศที่เคยมีสินค้าในฤดูกาลต่างๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงด้วย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น

เรื่องการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในอนาคต ตามที่ท่านปลัดกระทรวงแรงงานได้กล่าวไว้ไม่ใช่แค่มีตำแหน่งงานว่างแล้วบรรจุคนเข้าทำงานก็แล้วเสร็จ แต่มีนัยสำคัญในเรื่องของคุณภาพแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี เช่น การแข่งขันในอนาคตจะไม่เหมือนเดิม แต่จะเป็นการซื้อขายผ่านสังคมออนไลน์ ถ้าเรายังไม่มีความก้าวหน้าหรือแรงงานของเรายังอยู่เหมือนเดิม ก็คงปรับตัวได้ยาก หรือในภาคสังคมก็เช่นเดียวกัน เวลานี้เรามีการติดต่อผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง ยกตัวอย่างกรณีคนงานเข้าไปรีดตลาดรถไฟ ก็สามารถเรียกผู้ค้ามารวมตัวกันได้ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมงโดยติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อวานเพิ่งทราบข่าวว่ามีบริษัทหนึ่งประกาศที่จะบ่มเพาะผู้ประกอบการรายใหม่ที่ค้าขายผ่านสื่อออนไลน์ตั้งแต่คนที่มีความสนใจหนึ่งหมื่นคนขึ้นไป เพื่อที่จะมาเติมเต็มในเรื่องการตลาด โดยมีประมาณ ๕๐ รายที่สามารถเลี้ยงตนเองได้โดยการค้าขายผ่านสื่อออนไลน์ เหล่านี้เป็นรูปแบบของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นรูปแบบการผลิตแรงงานก็ต้องเปลี่ยนไปด้วยเช่นเดียวกัน ขณะที่โครงสร้างการผลิตของประเทศก็จำเป็นต้องใช้ภาคการผลิตที่มีเทคโนโลยีสูงขึ้น มีนวัตกรรม มีการแข่งขัน โดยใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองมากขึ้น และหากถามว่ามีความเชื่อมโยงอะไรกับแรงงาน ตอบว่าความเชื่อมโยงคือเมื่อเราพูดถึงแรงงานเราจะพูดถึงในทุกภาคส่วนทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเรื่องการจ้างงานอิสระ ซึ่งเป็นตลาดแรงงานที่สามารถดูดซับคนว่างงานได้ดีที่สุด แต่ปัญหาคือคนเหล่านี้ยังทำงานต่ำระดับ หรือทำงานไม่เต็มศักยภาพของตนเอง นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงเรื่องการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่ล้วนเชื่อมโยงกับการผลิตแรงงานทั้งสิ้น

การรวมกลุ่มทางการค้าก็เป็นเป็นภาพของการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องกลับมาทบทวนว่า ประเทศคู่ค้า คู่แข่งของเราเป็นใคร ทั้งหมดเป็นโจทย์ของการผลิตกำลังคนและการเตรียมกำลังแรงงาน โดยวัฒนธรรมประเพณี

หรือทุนทางวัฒนธรรมจะเป็นตัวเชื่อมโยงบริบททั้งหลายเข้าด้วยกัน ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงกับการจ้างงาน และการผลิตแรงงาน ยกตัวอย่างเช่นจีนและอินเดียมีประชากรใกล้เคียงกัน แต่ทำไมอินเดียมีวิศวกรมากกว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะเขาเห็นอะไร เห็นความเสี่ยงหรือโอกาสอะไร ขณะเดียวกันการที่เราจะเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย ซึ่งไม่ยากให้ตระหนัก แต่อยากให้ตระหนักกว่าถ้าจะทำมาค้าขายในตลาดเดียวกัน เราจะใช้ระบบภาษีศุลกากรแบบไหน เพื่อให้การค้าขายสะดวกขึ้น หรือทำอย่างไรจะรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีที่จะมีมากขึ้น เหล่านี้เป็นภาพของการเปลี่ยนแปลงในอีก ๒ ปีข้างหน้า บางคนคิดว่า ๒ ปีคงไม่เกิด แต่เชื่อหรือไม่ว่าเรื่องอาเซียนภาคเอกชนไปเร็วกว่าภาครัฐมาก ฉะนั้นในประชาคมอาเซียน เส้าหลักเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC จะทำได้ก่อนเส้าหลักอื่นๆ ส่วนเส้าสังคม ความมั่นคงและวัฒนธรรมจะช้า เพราะคิดว่าไม่เกิด ขณะเดียวกันเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การมีคนงานซึ่งมีหลายชาติมาทำงานด้วยกัน ถ้าเราไม่เข้าใจ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศเหล่านี้ ก็ยากที่จะทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข หรือมีการทำงานในลักษณะของ Decent Work เหล่านี้เป็นภาพที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเมื่อเป็นสังคมอาเซียนหรือประชาคมอาเซียน ที่มีประชากรประมาณ ๖๐๐ ล้านคน ขณะที่ประชากรของประเทศไทยปัจจุบันมีประมาณ ๖๕ ล้านคน แสดงให้เห็นว่าเราไม่ได้มีทุนมนุษย์มากพอที่จะไปแข่งขันกับอินโดนีเซีย หรือประเทศอาเซียนบวก ๓ หรืออาเซียนบวก ๖ ที่มีทั้งจีน อินเดีย และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นโอกาสและสิ่งที่ทำลาย เพราะเมื่อวิเคราะห์ว่าตลาดแรงงานอาเซียนมีประมาณ ๓๐๐ ล้านคน แต่แรงงานไทยมีประมาณ ๓๘ - ๓๙ ล้านคน เราจะเข้าไปช่วงชิงโอกาสเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หรือเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าไปในประเทศอื่นๆ ตามศักยภาพตามคำตอบไหน ได้อย่างไร โดยประชากรอาเซียน ๖๐๐ ล้านคน ครั้งหนึ่งเป็นประเทศมุสลิม และพูดภาษาเดียวกันมากกว่าเราก็บลาว่าที่พูดกันรู้เรื่อง ขณะเดียวกันถ้าพูดถึงการเจริญเติบโตของประเทศ ถ้าเทียบ ๑๐ ประเทศ ก็อาจมีส่วนแบ่งในตลาดโลกน้อย แต่ถ้าเทียบกับประเทศคู่ค้าของเราคืออาเซียนบวก ๖ แล้ว จะมีประชากรถึงประมาณครึ่งหนึ่งของโลก และมีจีดีพีอยู่ในระดับร้อยละ ๒๐ ของโลก ตรงนี้เป็นโอกาสสำคัญของเราที่จะต้องพิจารณาว่าอุปสงค์และอุปทานด้านแรงงานควรเป็นอย่างไร

เรื่องความร่วมมือในอาเซียน ก็จะมีลำดับว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานต้องมีกฎกติการ่วมกัน เราก็ไม่กล้าที่จะให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในทันที เพราะข้อเท็จจริงคือขณะนี้เรายังมีปัญหาเรื่องการจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติหรือแรงงานต่างด้าว ทั้งนี้อาจเนื่องจากไม่ได้มีการทำข้อตกลงร่วมกันก่อน แต่มาทำข้อตกลงในภายหลัง ทำให้แก้ไขปัญหาดูยาก ประเด็นเหล่านี้ทำให้มีการตกลงร่วมกันว่าในขั้นแรกจะเปิดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีใน ๗ สาขาวิชาชีพ ส่วนสาขาวิชาชีพที่ ๘ คือเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ใช่สาขาวิชาชีพเดียวกับ ๗ ประเภทแรก ถ้ามองว่าทำไมต้องทำข้อตกลงยอมรับร่วมกันว่าจะการเคลื่อนย้ายแรงงานใน ๗ สาขาวิชาชีพก่อน คำตอบคือจากข้อมูลที่มีการศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละสาขาวิชาชีพ ทั้ง ๗ สาขาวิชาชีพที่เปิดให้มีการเคลื่อนย้ายเสรี พบว่าแพทย์ พยาบาล และวิศวกรไทย อยู่ในอันดับสูงกว่าประเทศอื่น ส่วนสาขาวิชาชีพที่เหลือบางสาขาเป็นรองสิงคโปร์ และมาเลเซีย จึงถือได้ว่าเรามีทุนเดิมอยู่ เพียงแต่ว่าจะจัดระเบียบอย่างไร เรื่องการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน โอกาสในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของเราขึ้นอยู่กับแรงงานที่มีคุณภาพและมีความเชี่ยวชาญ โดยการท่องเที่ยวและบริการยังเป็นโอกาสที่สำคัญของประเทศเพราะเรามีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ ๓๒ ตำแหน่งงานที่จะมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องอีกจำนวนมาก ทั้งเรื่องที่พักของที่ระลึก ระบบการขนส่ง เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของคน หรือแม้แต่การบริหารจัดการแรงงาน เพราะเราต้องเข้าใจว่าธุรกิจออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลงอะไร การสร้างมูลค่าเพิ่มจากแบรนด์สินค้า หรือการขยายสื่อสารโทรคมนาคม เป็นอย่างไร เนื่องจากการบริโภคของเรายังเป็นวัตถุนิยม เราจะหยุดประชานิยมได้ไหม ก็ต้องบอกว่าเกือบจะสายไปแล้ว ปัจจุบันเราเป็นประเทศที่เสพติดประชานิยม ทำอย่างไรจะทำให้ประชานิยมสร้างคุณค่าให้กับประเทศของเราอย่างรู้เท่าทัน คือความคิดมาก่อนเงิน ซึ่งเป็นการ

มองทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพไปพร้อมกัน นอกจากนั้นสิ่งที่อยากเรียนให้ทราบคือเราไม่ได้ค้าขายเฉพาะกับอาเซียนแม้ว่าจะเป็นคู่ค้าสำคัญ เราต้องมองด้วยว่าโลกเปลี่ยนแปลงอย่างไร เศรษฐกิจของสหภาพยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เป็นอย่างไร เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่อส่งออก การจ้างงาน และการเตรียมกำลังแรงงานด้วย

สำหรับการอำนวยความสะดวกเรื่องการลงทุนด้านฝึกอบรม หรือความสมดุลระหว่างค่าจ้างกับผลิตภาพแรงงาน จะเห็นว่าค่าจ้างที่แท้จริงกับผลิตภาพแรงงานยังไปกันไม่ได้นัก ค่าจ้างปรับสูงขึ้นแต่ผลิตภาพแรงงานยังตามไม่ทัน ที่สำคัญคือเราเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว ในปี ๒๕๕๓ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนร้อยละ ๑๓ ซึ่งตามหลักเกณฑ์ของสหประชาชาติถือว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุ และเมื่อเทียบกับสิงคโปร์หรือญี่ปุ่นถือว่าเราเป็นสังคมผู้สูงอายุที่รวดเร็วมาก โดยในอีก ๑๐ ถึง ๒๐ ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุถึง ๒๗ ล้านคน หรือประมาณร้อยละ ๓๒ ของประชากรทั้งประเทศ ตรงนี้ค่อนข้างสำคัญว่ากำลังแรงงานในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี ของเรามีผลิตภาพแรงงานแค่ไหน เพียงพอต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศหรือไม่ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงได้พูดว่ากำลังแรงงานต้องลดลง เพราะใช้อัตราการเกิดอยู่ที่ร้อยละ ๑.๖ และคงยากที่จะทำให้คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่มีลูกจำนวนมาก โดยจากข้อมูลของกรมการจัดหางาน พบว่าตลาดแรงงานยังตั้งตัวอยู่ในระดับ ปวช. และ ปวส. แสดงให้เห็นว่าแรงงานกึ่งฝีมือและแรงงานฝีมือเริ่มมีความต้องการมากขึ้น ดังนั้นโครงสร้างการผลิตก็ต้องเคลื่อนไปสู่การใช้เทคโนโลยีในการผลิตเพิ่มมากขึ้น เพราะเราจะใช้การผลิตแบบอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นเหมือนในอดีตคงไม่ได้

ความต้องการแรงงานในโครงการขนาดใหญ่จะเป็นอีกตัวหนึ่งที่มีผลต่อการผลิตแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน การที่รัฐบาลจะลงทุนจำนวน ๒ ล้านล้านบาทในโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐานที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเฉพาะการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูง ซึ่งไม่ใช่ เพราะความสำคัญลำดับแรกยังอยู่ที่ระบบราง และถ้าดูตามแบบจำลองการก่อสร้าง พบว่าการลงทุนโครงการนี้ ต้องใช้กำลังคนประมาณ ๕.๒ แสนคน แยกเป็นระดับบริหารจัดการซึ่งต้องการน้อยมาก และระดับไร้ฝีมือและฝีมือที่มีความต้องการจำนวนมาก และเป็นแรงงานที่ต้องเคลื่อนย้ายไปในพื้นที่การก่อสร้าง ฉะนั้นตรงนี้เราควรระวังว่าจุดการก่อสร้างอยู่ตรงไหน โดยรัฐบาลได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปวิเคราะห์ว่าแต่ละจุดของแต่ละพื้นที่จะมีอุตสาหกรรมอะไรบ้างที่จะก่อให้เกิดการจ้างงาน เพื่อจะนำไปเชื่อมโยงกับแผนจังหวัด และกลุ่มจังหวัด เพื่อที่จะได้มีการลงทุนด้านกำลังคนเพิ่มขึ้น รวมทั้งพิจารณาความเหมาะสม ความสมดุลของการลงทุน ทั้งเรื่องการจัดจ้างและการจ้างงาน ซึ่งก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าจะเกิดอุปสงค์ด้านแรงงานอย่างแน่นอน แต่เมื่อดูสถานการณ์ตลาดแรงงานที่กระทรวงแรงงานเพิ่งแถลงเรื่องการบรรจุตำแหน่งงานว่าง และการบรรจุเข้าทำงานก็จะมีข้อสงสัยเสมอว่ากระทรวงแรงงานมีทั้งกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการจัดหางาน และกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน แต่ทำไมปัญหาการจับคู่ตำแหน่งงานจึงยังมีอยู่ ดังนั้นระบบฐานข้อมูลแรงงานที่ทันท่วงที กระทรวงแรงงานได้พูดในตอนต้นจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้การวางแผนด้านแรงงานมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

สถานการณ์โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย ภาคอุตสาหกรรมยังเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ ภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งรายได้หลักของคนส่วนใหญ่ เป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคอุตสาหกรรม มีแนวโน้มการใช้เพื่อผลิตพลังงาน วัสดุชีวภาพ แต่ไม่สามารถพัฒนาผลิตภาพการผลิตได้ และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้ามีน้อย ส่วนภาคบริการเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ มีสัดส่วนแรงงานสูงถึงร้อยละ ๔๕ ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา และส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานระดับล่าง ที่มีสัดส่วนค่าตอบแทนแรงงานต่อมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ โดยถ้ามองในภาพรวมจะพบว่าผลิตภาพการผลิตรวมของไทยในทุกภาคการผลิตอยู่ในระดับต่ำ และหากถามว่าท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อุตสาหกรรมและการค้าของไทยควรจะพัฒนาไปในทิศทางใด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงเป็นจุดอ้างอิงที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การออกกฎหมายในการพัฒนาประเทศ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันเป็นฉบับที่ ๑๑ ซึ่งมียุทธศาสตร์สำคัญใน ๓ กลุ่ม

คือกลุ่มแรก การสร้างคนและสังคมคุณภาพ โดยการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ มองคนในทุกช่วงวัย ไม่ใช่มองเฉพาะกลุ่มวัยแรงงานเท่านั้น กลุ่มที่สอง การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยการสร้างความเข้มแข็งของภาคเกษตรและความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน และการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาค กลุ่มที่สาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคและสภาพแวดล้อม สังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากนั้นจะนำยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ กลุ่มข้างต้นมาเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลปัจจุบัน แล้วนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ประเทศ ซึ่งมี ๔ ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาเซียน ยุทธศาสตร์การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ยุทธศาสตร์สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและปรับระบบการบริหารจัดการภายในภาครัฐ โดยรัฐบาลได้ใช้ยุทธศาสตร์เหล่านี้เป็นหลักในการบูรณาการงบประมาณของทุกหน่วยงาน

สำหรับเป้าหมายของประเทศไทยในอนาคต ได้วางเป้าหมายว่าประเทศไทยจะหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง โดยมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น มีความเหลื่อมล้ำน้อยลง ประชาชนทุกกลุ่มมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ ด้วยระบบการศึกษา สาธารณสุข และระบบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก มีศักยภาพในการแข่งขันสูงขึ้น โดยเป็นแหล่งผลิตอาหารคุณภาพของโลก เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมยานยนต์ของเอเชีย เป็นเมืองหลวงแห่งการท่องเที่ยวของอาเซียน เป็นผู้นำด้านการออกแบบบริการของอาเซียน และเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การลงทุนของภูมิภาคที่มีระบบโครงข่ายคมนาคมและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เชื่อมโยงอาเซียนกับโลก

การทบทวนอุตสาหกรรมของไทยที่มีศักยภาพการแข่งขัน ในการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการไทย เมื่อปี ๒๕๔๙ ได้มีการกำหนดอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ ๕ อุตสาหกรรม (Five Global Niches) ได้แก่ ๑) อุตสาหกรรมอาหาร (Kitchen of the World) ๒) อุตสาหกรรมแฟชั่น (Asia Tropical Fashion) ๓) อุตสาหกรรมยานยนต์ (Detroit of Asia) ๔) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Asia Tourism Capital) และ ๕) อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ (World Graphic Design and Animation Centre) ซึ่งเมื่อทบทวนศักยภาพของอุตสาหกรรมข้างต้นพบว่าอุตสาหกรรมอาหารของไทยยังคงเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพการแข่งขันสูง เนื่องจากจากการวิเคราะห์สินค้าที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง ๕ ใน ๑๒ สินค้า มาจากสินค้าที่มีพื้นฐานมาจากภาคเกษตร และเป็นสินค้าอาหาร ได้แก่ ข้าว น้ำตาล อาหารทะเลแปรรูปและแช่แข็ง ผักและผลไม้กระป๋องและเนื้อสัตว์แปรรูป อุตสาหกรรมแฟชั่นก็ยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงเช่นกัน โดยอัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าในกลุ่มแฟชั่นที่มีความสามารถในการส่งออกสูง แม้ว่าจะมีมูลค่าเพิ่มไม่สูงนัก แต่เมื่อผนวกกับสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมาก ทำให้อุตสาหกรรมแฟชั่นยังมีศักยภาพสูง จากนั้นก็นำมาทบทวนอีกโดยใช้ทฤษฎี value chain เพื่อที่จะดูว่าอุตสาหกรรมเหล่านี้เรามีความสามารถในการแข่งขันหรือไม่ และนำไปสู่เส้นทางสีเขียวหรือไม่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การออกแบบสีเขียว การผลิตสีเขียว การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียวในภาครัฐ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ผลิต ความร่วมมือกับภาคบริการ การฟื้นฟูทรัพยากร ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร อาชีพสีเขียว กฎระเบียบเพื่อการพัฒนาสีเขียว และการเพิ่มการอุดหนุนให้อุตสาหกรรมสีเขียวต้นแบบ

จากการวิเคราะห์ข้างต้นก็นำมาสู่โจทย์ที่ว่า โอกาสของประเทศไทยในอนาคตเราสามารถสู้ประเทศอื่นได้ในสาขาใดบ้าง โดยภาคเกษตรเราก็ยังไม่ทิ้ง ทั้งเรื่องข้าว ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลไม้ พืชพลังงาน ประมง และปศุสัตว์ ภาคอุตสาหกรรมเดิมที่เป็นฐานรายได้ของประเทศ คือผลิตภัณฑ์ยาง อาหาร ปิโตรเคมี/พลาสติก ยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ภาคอุตสาหกรรมอนาคต ได้แก่ อุตสาหกรรมพลังงานสะอาด ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ อุตสาหกรรมอากาศยาน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และภาคบริการ คือ ท่องเที่ยว ค่าปลีก/ค้าส่ง ก่อสร้าง สื่อสารและโทรคมนาคม และบริการและสุขภาพ โดยทั้งหมดนี้ก็ล้วนแล้วแต่สำคัญความสำเร็จคือคุณภาพของกำลังคน คุณภาพของทุนมนุษย์

นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีได้สั่งการให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมิภาคจังหวัด ๑๘ กลุ่มว่า ในแต่ละกลุ่มมีภาคอุตสาหกรรม ภาคการผลิตและภาคบริการใดที่มีศักยภาพ เพื่อเชื่อมโยงแผนระดับชาติลงไปสู่การพัฒนาในระดับกลุ่มจังหวัด และจังหวัด โดยให้พิจารณาว่าอุตสาหกรรมใดที่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ก็ให้แข่งขัน แต่อุตสาหกรรมใดที่จะต้องให้ต่างประเทศเข้ามาเพื่อให้เศรษฐกิจของเราเติบโต ก็ให้เข้ามา เหล่านี้คือความยากของการวางแผนกำลังแรงงาน หรือแม้แต่การลงทุนเกี่ยวกับการชลประทาน หรือโลจิสติกส์ ก็จะต้องมีความเชื่อมโยงกัน เช่น การสร้างรถไฟความเร็วสูง เป็นต้น โดยถ้ามีสถานีตรงไหนตรงนั้นต้องเกิดการกระตุ้นสินค้าในพื้นที่ การท่องเที่ยว และการผลิตคนที่จะมาดูแลเรื่องการซ่อมบำรุงเมื่อโครงการแล้วเสร็จ ต้องเอามาเชื่อมโยงกันหมด ซึ่งคาดว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จภายในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ ดังนั้นเราต้องเข้าใจว่าประเทศไทยจะมีโครงสร้างการผลิตที่ใช้แรงงานไร้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือจำนวนมากเหมือนเดิมไม่ได้แล้ว แต่จะต้องสร้างผลิตภาพแรงงานของคนให้สูงขึ้น โดยต้องมองเรื่อง Decent Work ควบคู่ไปด้วยว่าจะทำอย่างไรให้แรงงานมีรายได้ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะขณะนี้บริษัทส่วนใหญ่ลดการทำงานล่วงเวลาลง ถ้ามองว่ากระทบรายได้และคุณภาพชีวิตของแรงงานหรือไม่ ตอบได้ว่ากระทบแน่นอนเรื่องรายได้ แต่ไม่ผิดเงื่อนไขที่จะต้องทำงานไม่ต่ำกว่าสัปดาห์ละ ๓๕ ชั่วโมง เพราะยังทำงานสัปดาห์ละ ๔๐ ชั่วโมง แต่ในเรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานน่าจะดีขึ้น เพราะมีเวลาพักผ่อนและอยู่กับครอบครัวมากขึ้น

สำหรับแนวทางการร่วมมือเพื่อพัฒนากำลังคนของภาคอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการจะต้องมีการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา สถาบันเฉพาะทาง ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐบาลได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการไปหาความเชื่อมโยงกับกระทรวงแรงงานในเรื่องการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งหากแล้วเสร็จก็จะสามารถวางแผนได้ว่าเราจะผลิตกำลังคนประเภทไหน โดยเงื่อนไขสำคัญของการผลิตกำลังคนเงื่อนไขหนึ่งคือความร่วมมือของภาคเอกชน เพราะภาคเอกชนเป็นผู้บอกความต้องการ และมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตคน แต่หากภาคเอกชนสามารถผลิตคนได้เอง เช่น ในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี บริษัทโตโยต้า หรือโรงเรียนปัญญาภิวัฒน์ ภาครัฐก็จะไม่เข้าไปแข่งขัน แต่จะเข้าไปดูในเรื่องของมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น เรื่องครัวไทยสู่ครัวโลก ซึ่งภาครัฐเข้าไปดูแลตั้งแต่วัตถุดิบ การแปรรูปอาหาร การกระจายสินค้า การบริการร้านอาหาร โรงแรม แหล่งท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในคุณวุฒิวิชาชีพได้ว่าอุตสาหกรรมอาหารตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางจะต้องเป็นอย่างไร ส่วนเรื่องแพชชั่นก็จะ หมายถึงสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม อัญมณี เครื่องประดับ เครื่องหนัง รองเท้า อุตสาหกรรมเหล่านี้มีกระบวนการผลิตอย่างไร มีการจ้างและมูลค่าการส่งออกเท่าไร เรื่องการท่องเที่ยวก็ต้องดูว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับอะไร เช่น โรงแรม คนสูงอายุ สุขภาพ เรื่องแพทย์ เพราะรัฐบาลได้มีนโยบายว่าประเทศไทยจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวสองล้านล้านบาทภายในปี ๒๕๕๘ ส่วนการขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็น Medical hub นั้น เราต้องเข้าใจว่า Medical hub หมายถึง Health Service Health Product และ Medical Academic โดยทั้งสามเรื่องจะต้องเชื่อมโยงกัน เพื่อจะวางผลิตกำลังคนได้ถูกต้อง แต่สิ่งที่อยากให้ทำคือ Health Product เพราะมีแนวโน้มการเจริญเติบโตที่ดี มีการกระจายรายได้ดีมาก และสามารถใช้วัตถุดิบภาคการเกษตรได้อย่างเต็มที่

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นโจทย์ที่ฝากไว้เพื่อให้คิดกันต่อว่าหากเราจะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ไม่ใช่ดูแค่ปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่ต้องดูด้านคุณภาพของแรงงานด้วย โดยไม่ปฏิเสธแรงงานทั้งหญิง คนสูงอายุ และคนพิการ ที่มีศักยภาพในการทำงาน และสามารถพัฒนาทักษะฝีมือได้ เพราะคนเหล่านี้จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันเราก็ไม่ได้ปฏิเสธแรงงานต่างด้าวอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่จะต้องมีการจัดระเบียบและบังคับใช้กฎหมายอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา โดยแรงงานต่างด้าวควรได้รับการพัฒนาด้านคุณภาพ และการเพิ่มทักษะฝีมือเช่นเดียวกัน เพราะโครงสร้างอุตสาหกรรมของเราจะอยู่

ไม่ได้ถ้ายังใช้แรงงานเข้มข้นเหมือนเดิม รวมทั้งต้องมีคุณธรรมซึ่งนำมาสู่การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่าความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศคือต้องรู้จักตัวเราเอง ประเมินตัวเราเอง ซึ่งถ้านำมาใช้กับเรื่องการขาดแคลนแรงงานก็คือลูกจ้างนายจ้างต้องพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถอยู่ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านปริมาณคน

๗.๒ การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?”

นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้ดำเนินการอภิปราย

ปัญหาความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงานของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค สาเหตุสำคัญเนื่องจากโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์ในขณะนี้จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญและหันกลับมาพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหา รวมทั้งร่วมกันหาทางออกและกำหนดทิศทางการแก้ไข เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามเรื่องการขาดแคลนแรงงานไปได้

ด้วยเหตุนี้ สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ จึงได้ร่วมกับกระทรวงแรงงาน จัดการอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” ทั้งนี้เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องดังกล่าวมาเป็นวิทยากรอภิปรายในประเด็นดังนี้

นายวัลลภ วิตนากร รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ประเด็น “สถานการณ์การขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต ผลกระทบและความมุ่งหวังของภาคเอกชนต่อภาครัฐในการแก้ไขปัญหา”

นายสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประเด็น “ทิศทางการจัดระบบการศึกษาของไทยเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงาน”

นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน ประเด็น “กระทรวงแรงงานกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานและแนวทางการแก้ไข”

ดร.ณรงค์ โชควัฒนา นักวิชาการและผู้บริหาร ประเด็น “มุมมองของนักวิชาการเกี่ยวกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานและแนวทางการแก้ไข”

โดยในช่วงท้ายของการอภิปราย จะเป็นการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ สอบถาม และแลกเปลี่ยนทัศนคติกับวิทยากร จึงขอเรียนเชิญคุณวัลลภฯ เป็นผู้อภิปรายเป็นท่านแรก

นายวัลลภ วิตนากร รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

สถานการณ์ของภาคอุตสาหกรรมในขณะนี้ ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานเป็นอย่างมาก ปัจจัยหนึ่งเนื่องมาจากนโยบายประชานิยมที่ทำให้แรงงานหวนกลับเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ในต่างจังหวัดซึ่งเป็นแหล่งผลิตทางเกษตรก็ยังคงเกิดการขาดแคลนแรงงาน ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากประสบปัญหาเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เดิมการทำนา ผลผลิตข้าว ๑ ไร่ยกเว้นเกษตรกรลงทุนเพียง ๖,๐๐๐ บาท เมื่อรัฐบาลรับประกันราคาข้าวในราคา ๗,๐๐๐ บาท เกษตรกรจึงมีเงินเหลือ ๑,๐๐๐ บาท แต่ปัจจุบันลงทุนเท่าเดิมหรือมากกว่าเล็กน้อย แต่รัฐบาลรับจำนำในราคาถึงไร่ยกเว้นละ ๑๕,๐๐๐ บาท หรือ ๑๓,๐๐๐ บาท ทำให้เกษตรกรมีเงินเหลือมากขึ้นจนพอที่จะไม่ต้องทำงานได้ระยะหนึ่ง ประกอบกับในสภาพความเป็นจริง คนไทยชอบที่จะอยู่บ้านเฉยๆ โดยไม่ต้องทำอะไรอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานมากยิ่งขึ้น จนต้องมีการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทน

นอกจากนี้ การปรับค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ ๓๐๐ บาททั่วประเทศ ซึ่งในระยะแรกเชื่อว่าสถานประกอบการจะสู้ไม่ไหวและต้องปิดกิจการในที่สุด แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีสถานประกอบการปิดกิจการไม่มาก และยังพบว่าสถานการณ์การขาดแคลนแรงงานจะรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากจากตัวเลขของสถาบันส่งเสริมการลงทุน (BOI) ในปี ๒๕๕๕ พบว่ามีนักลงทุนมาลงทุนในประเทศไทยทั้งหมด ๑.๔ ล้านล้านบาท นั้นหมายความว่าประเทศไทยจะต้องหาแรงงานไว้รองรับการลงทุนดังกล่าว ปัญหาคือจะหาแรงงานได้จากที่ไหนและอย่างไร หรืออีกกรณีหนึ่งคือผู้ประกอบการรายย่อยของญี่ปุ่น (SMEs) จำนวน ๓,๐๐๐ แห่ง แจ้งความต้องการมาลงทุนในประเทศไทยผ่านทางสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งก็ไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้เพราะภาคอุตสาหกรรมของไทยก็ยังคงขาดแคลนแรงงานอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน

การขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้เกิดขึ้นมาระยะหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เป็นอุตสาหกรรมการผลิต จะได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานในระดับล่างหรือแรงงานไร้ฝีมือเป็นอย่างมาก ซึ่งจากข้อมูลที่ท่านรองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กล่าวแล้วว่า โครงสร้างประชากรของประเทศไทยในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ และในอนาคตประชากรผู้สูงอายุจะมีเพิ่มมากขึ้น นั้นย่อมแสดงว่า ประชากรในวัยทำงานจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยลดลงกว่าเดิม เป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมหลายประเภทในประเทศไทยประสบปัญหาเป็นอย่างมากในการใช้แรงงานเข้มข้น (Labour Intensive) เนื่องจากมีประชากรสูงอายุเป็นจำนวนมาก ประกอบกับจีนใช้นโยบาย One Child One Family หรือหนึ่งครอบครัวมีลูกเพียงหนึ่งคน ทำให้ปัจจุบันจีนมีประชากรวัยแรงงานไม่เพียงพอ จึงคาดว่าอาจจะต้องมีการเปลี่ยนนโยบายเป็น Third Child One Family หรือครอบครัวหนึ่งมีลูก ๓ คน อาจจะเหมาะสมกว่า

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานไม่ใช่ขาดเพียงแรงงานประเภทไร้ฝีมือเท่านั้น แต่แรงงานในสายวิชาชีพก็ขาดแคลนเช่นกัน ซึ่งตัวเลขจากการสำรวจพบว่า อุตสาหกรรมที่จะเกิดวิกฤตจากการขาดแคลนแรงงานมีจำนวน ๙ กลุ่ม ที่มีความต้องการแรงงานมากถึง ๔๒๙,๐๒๔ คน โดยเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ๒๒๓,๓๒๕ คน ผู้ที่จบในระดับ ปวช./ปวส. ๑๓๙,๕๘๒ คน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมประเภทเครื่องจักรกล ชิ้นส่วนยานยนต์ มีความต้องการผู้ที่จบระดับปริญญาตรีถึง ๖๖,๑๑๗ คน แต่มีใช้ว่าผู้ที่จบปริญญาตรี ๖๖,๑๑๗ คน จะสามารถทำงานได้เนื่องจากเป็นปริญญาตรีสายอื่นที่ไม่ใช่สายวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวเป็นเพียงความต้องการแรงงานจากกลุ่มอุตสาหกรรม ๙ กลุ่มเท่านั้น แต่ตัวเลขความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมอื่นยังไม่เปิดเผยออกมา และตามที่กระทรวงแรงงานเคยแถลงถึงความต้องการแรงงาน จำนวน ๑.๖ ล้านคน ก็คิดว่ามีความใกล้เคียงกัน โดยตัวเลขนี้ยังไม่รวมความต้องการใช้แรงงานในโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาล ในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ได้แก่ การก่อสร้างระบบการคมนาคมขนส่งทางราง การก่อสร้างด้านศุลกากร ซึ่งมีจำนวนเงินลงทุนมากถึง ๒ ล้านล้านบาท ที่ต้องใช้แรงงานสาขาช่างเชื่อมเป็นจำนวนมาก และโครงการบริหารจัดการน้ำ ๓.๕ แสนล้านบาท ที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากเช่นเดียวกัน สภาวการณ์เช่นนี้ทำให้ภาคอุตสาหกรรมต้องคอยเตือนตัวเองด้วยว่าในอนาคตการขาดแคลนแรงงานจะมีปัจจัยอื่นอีกหรือไม่ที่อาจส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบมากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินโครงการของรัฐ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าถึงจุดวิกฤตของการขาดแคลนแรงงานแล้ว ซึ่งหากปล่อยไว้จะกลายเป็นปัญหาเรื้อรังได้ ภาครัฐจึงต้องหามาทางแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วน อาจแก้ปัญหาโดยการใช้แรงงานต่างด้าวประเภทแรงงานไร้ฝีมือมาทดแทน หรือหามาตรการเพิ่มจำนวนแรงงานให้มากขึ้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ระยะเวลา การแก้ไขปัญหานี้จึงควรเร่งปรับโครงสร้าง เช่น การปรับโครงสร้างทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกันระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานกับการผลิตกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน การปรับปรุงประสิทธิภาพ และผลิตภาพ (Productivity) ในการผลิตของอุตสาหกรรม โดยเน้นในเชิงรุกด้วยการเข้าหาสถานประกอบการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การฝึกฝนและการพัฒนาอันจะนำไปสู่ความคุ้มค่า กล่าวคือ

แรงงานหนึ่งคนได้รับค่าจ้างจำนวนหนึ่งแล้วควรทำงานได้เท่าไรในศักยภาพที่ควรมี ซึ่งเป็นการสร้างให้แรงงานสามารถเพิ่มผลิตภาพให้เกิดความคุ้มค่าได้

โดยความคาดหวังของภาคเอกชนต่อภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ได้แก่

๑. กรณีภาวะตลาดแรงงานตึงตัวและการขาดแคลนแรงงาน

ปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และอุตสาหกรรมประมง รวมไปถึงภาคธุรกิจก่อสร้าง เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้มีสายการผลิตที่ยาว มีการเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้น มีผลิตภาพสูงส่ง ผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและภาพรวมของการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างหรือแรงงานไร้ฝีมือ หากแรงงานมีไม่เพียงพอก็ย่อมจะได้รับผลกระทบตามไปด้วย สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักคืออุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น หากไม่สามารถหาแรงงานในประเทศได้อาจทำให้ต้องย้ายฐานการผลิตไปประเทศอื่น แต่หากย้ายไปแล้วไม่สามารถหาคนไปบริหารจัดการได้ ก็จะต้องย้ายฐานการผลิตกลับมาและใช้แรงงานไทยเหมือนเดิม รัฐจึงควรหามาตรการดำเนินการเพื่อให้ผู้ผลิตหรือสถานประกอบการสามารถเพิ่มศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้

๒. กรณีปัญหาโครงสร้างทางการศึกษา

โครงสร้างทางการศึกษาในปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการเป็นโครงสร้างที่ยังไม่สามารถเอื้ออำนวยกับตลาดอุตสาหกรรมได้อย่างเพียงพอและตรงตามความต้องการ โดยพบว่าความต้องการใช้แรงงานยังไม่สอดคล้องกับความสามารถและประสิทธิภาพด้านแรงงาน จึงควรมีการปรับโครงสร้างการศึกษาโดยเร่งด่วน ซึ่งจากตัวอย่างที่พบจากการเดินทางไปศึกษาดูงานสถาบันการอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นการสอนหลักสูตรอาชีวศึกษาหรือสายอาชีพหรือสายช่างโดยตรง พบว่าอาคารเรียนของสาขาบริหารธุรกิจมีขนาดใหญ่กว่าอาคารเรียนของสาขาช่างต่างๆ มาก และจำนวนนักศึกษาทั้งหมดประมาณ ๓,๐๐๐ คน เป็นนักศึกษาในสาขาบริหารธุรกิจถึงประมาณ ๒,๐๐๐ คน เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้วุฒิ ปวช. หรือ ปวส. ก็สามารถทำงานได้แล้ว คือการเป็นพนักงานในห้างสรรพสินค้า ซึ่งเป็นงานสบาย แต่ถ้าถามว่าคนเหล่านี้เป็นแรงงานที่ตรงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมหรือไม่ ตอบว่าไม่ใช่ ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพราะตราบได้ทีนักเรียนนักศึกษาขังนิยมเรียนในสาขาบริหารธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมก็ค้นหาแรงงานยาก กระทรวงแรงงานจึงควรสำรวจความต้องการแรงงานของผู้ประกอบการ และประสานกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปรับโครงสร้างการศึกษา ปัจจุบันเชื่อว่ากระทรวงศึกษาธิการก็พยายามที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบการศึกษาให้ดีขึ้น โดยหลักสูตรการศึกษาเดิมกำหนดให้นักศึกษาปีที่ ๓ หรือปีที่ ๔ ที่ใกล้จบการศึกษาจะต้องผ่านการฝึกงาน ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการบังคับให้ต้องไปฝึกงานตามหลักสูตร แต่ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ โดยให้นักศึกษาได้ฝึกงาน ๔ เดือน ขณะเดียวกันก็สอนให้รู้ว่าการฝึกงานต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง จากนั้นจึงมีการประเมินผล ซึ่งถือเป็นการปรับเปลี่ยนที่ดี เพราะในระหว่างฝึกงานเมื่อนักศึกษามีความเข้าใจในระบบการทำงาน เข้าใจการบริหารจัดการ หรือมีความชอบในวัฒนธรรมองค์กรของสถานประกอบการนั้นๆ เมื่อจบการศึกษาแล้วก็มีโอกาสสูงที่จะกลับเข้ามาทำงานอีก

๓. กรณีการใช้แรงงานต่างด้าว

จากมาตรการที่ภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่ และจากการแถลงของกระทรวงแรงงาน ทำให้ทราบว่าขณะนี้ประเทศไทยมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนถึง ๑.๖ ล้านคน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะความต้องการของภาคเอกชนเท่านั้น แต่ภาครัฐก็ต้องการเช่นกัน เนื่องจากจะมีการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ วงเงินหลายล้านล้านบาท จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากเพื่อรองรับโครงการเหล่านั้น รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานจึงได้ดำเนินการนำเข้าแรงงานต่างด้าว ขณะนี้อยู่ระหว่างการเจรจาทำความตกลง (MOU) กับประเทศบังคลาเทศเพื่อนำแรงงานเข้ามาทำงานในประเทศไทย แต่จำนวนแรงงานที่จะนำเข้าก็ยังไม่เพียงพอ เพราะปริมาณแรงงานที่

ต้องการเพื่อตอบสนองโครงการของรัฐมีมาก และหากรวมความต้องการของภาคเอกชนด้วยก็จะกลายเป็นตัว ความต้องการที่มากยิ่งขึ้น ซึ่งกระทรวงแรงงานในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการด้านแรงงานของประเทศ จะต้องดำเนินการเพื่อหาทางแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป

๔. กรณีการขาดแคลนแรงงานของผู้ประกอบการรายย่อย

ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในปัจจุบัน ทำให้เกิดการแย่งแรงงานระหว่างผู้ประกอบการ รายใหญ่กับผู้ประกอบการรายย่อย โดยผู้ประกอบการรายย่อยจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะมีทุนและความสามารถในการจ่ายค่าแรงน้อยกว่า ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่กระทรวงแรงงานและกระทรวงอุตสาหกรรมจะต้องหาแนวทางแก้ไข ร่วมกัน เพื่อให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถอยู่ได้ โดยกระทรวงแรงงานควรเปลี่ยนโครงสร้างของกรมพัฒนา ฝีมือแรงงาน จากการพัฒนาฝีมือให้กับแรงงานเป็นการพัฒนาหรือส่งเสริมผู้ประกอบการหรือสถานประกอบการ ให้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการขาด แคลนแรงงานและลดต้นทุนการผลิตได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันสถานประกอบการไม่มีแรงงานพอให้ พัฒนาฝีมือ รัฐจึงควรหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ประกอบการมากกว่า

สำหรับแนวทางการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรม ภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแรงงาน ซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นนั้น สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการเพื่อให้ ภาคอุตสาหกรรมสามารถดำรงอยู่ได้ ดังนี้

๑. การปรับเปลี่ยนทัศนคติ จากการใช้แรงงานไร้ฝีมือจำนวนมากในกระบวนการผลิตมาเป็นการ ใช้แรงงานที่มีประสิทธิภาพและทักษะฝีมือ รวมทั้งนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิต

๒. การจัดการความรู้ โดยการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การติดตามและประเมินผล

ในท้ายที่สุดนี้ ขอฝากว่าการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน จะต้องคำนึงถึงเรื่องการพัฒนา ศักยภาพและประสิทธิภาพในการผลิต การให้ความช่วยเหลือของภาครัฐแก่ผู้ประกอบการรายย่อย และการ ปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยการให้องค์ความรู้ และสิ่งสำคัญคือการรักษาแรงงานให้อยู่กับเรานานที่สุด

นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ในส่วนของภาคเอกชน คุณวัลลภได้บอกถึงสถานการณ์การขาดแคลน แรงงานของภาคอุตสาหกรรมว่า มีการขาดแคลนแรงงานประเภทไร้ฝีมือและแรงงานในสายอาชีพเป็นจำนวนมาก โดยอุตสาหกรรมที่จะเกิดวิกฤตจากการขาดแคลนแรงงาน มีจำนวน ๙ กลุ่ม และหากรัฐบาลดำเนินการโครงการ ขนาดใหญ่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานก็จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ภาครัฐจึงต้องมีนโยบายและแนวทางในการ ช่วยเหลือภาคเอกชนให้สามารถประกอบธุรกิจต่อไปได้โดยเร่งด่วน ทั้งในเรื่องการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน การเพิ่ม ศักยภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ การนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทน และการ ปรับโครงสร้างการศึกษา เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้มีความต่อเนื่องจึงขอเรียนเชิญท่านรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางและทิศทางการจัดการระบบการศึกษาของไทยเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงาน ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทราบต่อไป

นายสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดระบบการศึกษาให้กับผู้เรียน จากอดีต จนถึงปัจจุบันได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยปรับรูปแบบการศึกษาจากเดิมที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นหลักสูตร เป็นสำคัญ เปลี่ยนมาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (child center) ทำให้ทิศทางการจัดการ ระบบการศึกษาของไทยมีความชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สังคมและประเทศมากขึ้น เมื่อต้อง เผชิญกับกระแสความคาดหวังของสังคมที่จะให้การศึกษาที่มีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับการแข่งขัน ในสังคมโลก เพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงานต่อไป ดังนั้น การกำหนดทิศทางการจัดระบบการศึกษา

ของไทยเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงานจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากประเด็นบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการต่อการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ประเด็นแนวทางการจัดระบบการศึกษาไทยที่ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานของตลาดแรงงาน และอุปสรรคของการจัดระบบการศึกษา และประเด็นแนวทางการแก้ไขเพื่อรองรับการขาดแคลนแรงงาน

สำหรับบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการต่อการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานนั้น เนื่องจากปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงจากกระแสของโลกาภิวัตน์อย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการปรับโครงสร้างทางการศึกษาเพื่อให้ความสอดคล้องและทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นภารกิจ ๒ ด้านหลัก ได้แก่ ภารกิจด้านการผลิตกำลังคน และภารกิจด้านการดูแลคุณภาพ โดยแบ่งหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงานในแต่ละภารกิจออกเป็น ๔ องค์กรหลัก ซึ่งแต่ละองค์กรมีหน้าที่ที่แยกจากกันอย่างชัดเจนจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด แต่เป็นหน้าที่ที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ ดังนี้

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบด้านการผลิตกำลังคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดูแลเด็กตั้งแต่ประถมจนถึงมัธยมปลายตามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และรวมระดับอนุบาลด้วย ๓ ปีเป็น ๑๕ ปี ในส่วนนี้มีจำนวนถึงปีละ ๑๐ ล้านคน

๒. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบด้านการผลิตกำลังคนสายอาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยในปีนี้ได้เปิดเพิ่มขึ้นถึงระดับปริญญาตรีในสายปฏิบัติการ ซึ่งจะต่อยอดจาก ปวช./ปวส. เด็กกลุ่มนี้เป็นกำลังแรงงานสำคัญทางด้านอาชีพ ในส่วนของการฝึกทักษะฝีมือจะได้รับการสอนตรงต่อในระดับปริญญาตรีที่ไม่ต้องเสียไปสายสังคม เนื่องจากที่ผ่านมามีพบว่าเราสูญเสียกำลังแรงงานที่จบ ปวช./ปวส.แล้วไปเรียนต่อในสายสังคมอื่น เช่น สายเศรษฐศาสตร์ สายพัฒนาสังคม จึงทำให้สายช่าง หรือสายอิเล็กทรอนิกส์ เกิดการขาดแคลน กระทรวงศึกษาธิการได้แก้ไขปัญหานี้โดยการทำให้ fast track sinv เส้นทางมุ่งสู่ความสำเร็จอย่างรวดเร็วด้านอาชีวศึกษาเชื่อมต่อบริญาตรีโดยตรง ซึ่งมีสถานศึกษา จำนวน ๔๑๖ แห่งเปิดรองรับเรียกว่า สถาบันการอาชีวศึกษา เพื่อต่อไปยังระดับที่สูงขึ้นต่อไป

๓. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งมีทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจำนวน ๑๐๐ กว่าแห่ง จากคำถามของท่านรองประธานสภาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนและสมรรถนะ (Competency) ของผู้ที่จบปริญญาตรีมีมาน้อยเพียงใด ซึ่งจากประสบการณ์ พบว่านักศึกษาที่จบปริญญาตรีแล้วไปสอบสัมภาษณ์เข้าทำงาน บางคนพูดภาษาอังกฤษได้เพียงไม่กี่คำ ฉะนั้นในเรื่องของการพัฒนาทักษะทางภาษาโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ก็จะได้มีการปฏิวัติระบบการเรียนกันใหม่ ซึ่งได้มีการเตรียมการและดำเนินการแล้วในบางส่วน

๔. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษานอกระบบ สำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนไม่ได้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งผู้ที่เลยขั้นพื้นฐานแล้วต้องการเรียนต่อในระดับปริญญาตรี และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ถือเป็นมิติใหม่ของการศึกษานอกโรงเรียน และยังให้การพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อการทำงาน ปรับปรุงการทำงานเพื่อเข้าสู่การประกอบอาชีพใหม่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับวุฒิการศึกษาและพัฒนาทักษะอาชีพให้กับประชาชน ในส่วนนี้มีจำนวนมากถึงปีละ ๑๐ ล้านคน

สำหรับภารกิจด้านการดูแลคุณภาพ จะเกี่ยวกับการประเมิน การยกระดับต่างๆ มีหน่วยงานรับผิดชอบประกอบด้วย

๑. สำนักทดสอบทางการศึกษา (สทศ.) ทำหน้าที่ให้บริการทางการทดสอบและประเมินผลการศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือที่คุ้นเคยกันดี คือ การสอบ O - Net

๒. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาใดได้รับการประกันคุณภาพจาก สมศ.แล้ว ก็จะมีค่าน่าเชื่อถือได้ว่ามีคุณภาพในการที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษา

๓. สำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

๔. องค์การคุรุสภา ทำหน้าที่ด้านการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีใบประกอบวิชาชีพ เช่นเดียวกับอาชีพแพทย์ หรือวิศวกร

หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการด้านคุณภาพควบคู่กับหน่วยงานหลักด้านการผลิตกำลังคน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการอยู่ในขณะนี้

จากโครงสร้างและระบบทางการศึกษาไทย ทำให้เกิดประเด็นปัญหาอุปสรรค และประเด็นท้าทายด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านการขาดแคลนแรงงาน

จากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้ประชากรของประเทศมีจำนวนลดลง การผลิตกำลังคนของระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการแรงงานของตลาดได้ กล่าวคือ ภาคการศึกษาผลิตกำลังคนได้น้อยกว่าความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานระดับมัธยมหรือต่ำกว่าลงมา มีความต้องการกำลังคนมากกว่าคนที่ผลิตได้

๒. ด้านค่านิยมในการศึกษา

จำนวนผู้ที่จบการศึกษาสายวิชาชีพ ประมาณร้อยละ ๗๕ จะเรียนต่อในระดับปริญญาตรี จึงทำให้มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน

๓. ด้านคุณภาพผู้เรียน/แรงงาน

คุณภาพของผู้ที่จบการศึกษาสายอาชีวศึกษา ส่วนหนึ่งยังไม่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นที่ยอมรับจากสถานประกอบการ นอกจากนี้ ยังเกิดเป็นช่องว่าง ระหว่างระดับความสามารถ ด้านสมรรถนะหลัก และสมรรถนะด้านสายงาน กับความคาดหวังของสถานประกอบการ

จากผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ พบว่ายังไม่มี Model หรือรูปแบบใดหรือในประเทศไหนที่จะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานของคนได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภาวะเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ฉะนั้น กระบวนการวิธีการที่จะทำก็ทำได้ ๒ รูปแบบเดิมในรูปแบบ Manpower Supply และปัจจุบันในรูปแบบ Social Demand ซึ่งเป็นการมองในมิติสังคมมาประกอบ โดยมีการวางแผนในระยะ ๕ - ๑๐ ปี เพื่อวางแผนการจัดกำลังคนเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศในอนาคต

สำหรับการเตรียมการด้านกำลังคนเพื่อรองรับกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการมีการเตรียมการและมีทิศทางการจัดระบบการศึกษาไทย ได้แก่

๑) การเตรียมกำลังคนที่จะตอบสนองการพัฒนาประเทศในเชิงที่ต้องแข่งขันกับประเทศอื่นในมิติที่จะเดินไปสู่ความเป็นสากล ซึ่ง ณ ขณะนี้อาจจะมองในเรื่องของการผลิตกำลังคนที่จะรองรับกับความเป็นอาเซียน หรือมิติของความเป็นประชาคมอาเซียน

๒) การพัฒนากำลังคนที่จะรองรับกับนโยบายหลักๆของรัฐบาล ได้แก่ การก่อสร้างระบบการคมนาคมขนส่งทางราง และโครงการการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งทั้ง ๒ โครงการมีมูลค่าการลงทุนจำนวนมากและใช้กำลังคนมากเช่นกัน จึงถือเป็นภารกิจที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน

๓) การพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา

การดำเนินการผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลความต้องการจากภาคอุตสาหกรรม สภาหอการค้า รวมไปถึงความต้องการพัฒนาประเทศและสังคมเพื่อการยกระดับของ GDP เพื่อให้สามารถวางแผนและจัดการกำลังคนได้อย่างตรงตามความต้องการ

เนื่องจากบริบทในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในเชิงของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบสนองการผลิตและการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ จึงต้องมีการคิดริเริ่มและวางรากฐานให้มั่นคงแข็งแรง ดังที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ท่านพงษ์เทพ เทพกาญจนา ได้เล็งเห็นว่าสิ่งสำคัญในการวางรากฐานในระยะยาวเรื่องกำลังคน คือ การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย ซึ่งใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ ขณะนี้ครบ ๑๐ ปีแล้ว จึงควรมีการจัดระบบการศึกษาให้มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ดังนี้

๑. การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาต้องทำอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการอยู่ในขณะนี้ คือ การวางรากฐานหลักเรื่องการศึกษา เดิมเราอาจจะเห็นว่าเด็กนักเรียนต้องแบกหนังสือจำนวนมากไปโรงเรียน มีหนังสือให้อ่านมากแต่เด็กอ่านน้อย ครูสอนมากแต่เด็กรู้น้อย

การพัฒนาผู้เรียน เมื่อพัฒนาหลักสูตรแล้วก็จำเป็นต้องพัฒนาตัวผู้เรียนด้วย ปัจจุบันได้ลดวิชาการเรียนลงจาก ๘-๙ วิชาเป็น ๕-๖ วิชา โดยการรวมวิชาเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่วิชา และสอดแทรกวิชาศีลธรรม หน้าที่พลเมือง และวิชาประวัติศาสตร์เข้าไปด้วย

๒. การรองรับในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา

การจัดการเรียนการสอนสายวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการเรียนภาคปฏิบัติมากกว่าการเรียนภาคทฤษฎี เป็นการเรียนเพื่อนำสู่การปฏิบัติจริง เช่นระบบของประเทศเยอรมัน เป็นแบบ doout system เป็นระบบทวิภาคีโดยความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาภาคอุตสาหกรรม เป็นความร่วมมือที่เป็นลักษณะร่วมงานกัน (partnership) ไม่ใช่ลักษณะหลวมๆแบบไทย ซึ่งต้องร่วมกันออกแบบหลักสูตรของการเรียนและกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของแต่ละภาคส่วน และจากการไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาของไทยที่ผ่านมา พบว่าวิทยาลัยเทคนิคหรือสถาบันอาชีวศึกษาหลายแห่ง มีความร่วมมือในแบบทวิภาคี จึงน่าจะเป็นการปฏิรูปการศึกษาวิธีหนึ่งที่ทำให้ให้นักเรียนนักศึกษาเมื่อจบออกไปแล้วมีความรู้พร้อมทั้งมีฝีมือหรือความสามารถในการปฏิบัติงานได้ และสิ่งสำคัญนอกเหนือจากนี้คือความมีวินัย ความตรงต่อเวลาและความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ภาคอุตสาหกรรมต้องการมากกว่าความชำนาญในการใช้เครื่องมือ เพราะสามารถฝึกภายหลังได้ จากการดูงานที่ประเทศจีน พบว่า ภาคอุตสาหกรรมได้นำเอาเครื่องจักรบางประเภทไปไว้ในสถานศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้ทดลองทำกับของจริง ซึ่งก็ช่วยในเรื่องของสถานศึกษาที่มีงบประมาณจำกัดได้

การร่วมมือกับเครือข่าย การมีเพื่อนร่วมงาน เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะการจัดระบบการศึกษาไม่ใช่เป็นหน้าที่เพียงลำพังของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่หากมียุทธศาสตร์ที่ทำให้ทุกภาคส่วนมาร่วมระดมสมองในส่วนของการร่วมมือกันก็จะทำให้เรื่องของการปรับปรุงระบบการศึกษาเพื่อการผลิตและการพัฒนากำลังคนมีความสอดคล้องทั้งในเรื่องของปริมาณและเรื่องของคุณภาพที่จะสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศตอบรับกับภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าและภาคการบริการ

การพัฒนาครูผู้สอน เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญนอกเหนือไปจากการสร้างและพัฒนาความร่วมมือ เพราะการสร้างและพัฒนาให้ผู้สอนมีทักษะความสามารถและความชำนาญในเรื่องที่สอนย่อมส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ รวมไปถึงการดูแลคุณภาพชีวิตซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอยู่ระหว่างการพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ขอบคุณท่านรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการในส่วนที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการผลิตและการพัฒนากำลังคน โดยขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้มีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อวางรากฐานระยะยาวในเรื่องกำลังคนก่อนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับกระทรวงแรงงานเพื่อทราบถึงความต้องการของผู้ประกอบการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงาน ในช่วงต่อไป จึงขอเรียนเชิญท่านปลัดกระทรวงแรงงาน ได้อภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการของกระทรวงแรงงานเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญของการอภิปรายในวันนี้

นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน

โจทย์เรื่องการก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไรนั้น หลายท่านคงทราบดีอยู่แล้วว่าการขาดแคลนแรงงานเป็นปัญหาใหญ่และไม่สามารถก้าวข้ามได้ในทีเดียว ถึงแม้ขณะนี้หลายฝ่ายได้พยายามหาทางแก้ไขแต่ก็คงต้องใช้เวลาอีกหลายปี ซึ่งเราจำเป็นต้องเดินฝ่าปัญหานี้ไปและต้องอยู่ร่วมกับมันให้ได้ โดยปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เรากำลังประสบอยู่ในขณะนี้ มีผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรตลอดจนการขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่ทำให้เรามีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น ตามที่ท่านรองสุวรรณี ได้นำเรียนให้ทราบในช่วงของการบรรยายพิเศษแล้ว

สำหรับมาตรการที่กระทรวงแรงงานจะดำเนินการในเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่ออุปสงค์ด้านแรงงานมีมาก แต่อุปทานกลับมีไม่เพียงพอ ก็คงต้องแก้ไขโดยการลดอุปสงค์ให้น้อยลงและเพิ่มอุปทานให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลกัน การลดอุปสงค์ก็คือลดการใช้แรงงาน ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายผู้ประกอบการที่ส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบเดิมๆ ในเรื่องการจ้างแรงงานราคาถูก ผู้ประกอบการต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่โดยใช้แรงงานน้อยลง แต่เป็นแรงงานที่มีคุณภาพและมีทักษะฝีมือ ซึ่งเรื่องนี้คงต้องใช้เวลาและต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานควบคู่ไปด้วย

นอกจากเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานแล้ว กระบวนการและขั้นตอนในการทำงานก็คงต้องมีการปรับเปลี่ยนเช่นกัน ซึ่งกระทรวงแรงงานก็ไม่ได้ละเลยเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและเรื่องการจัดการระบบงาน โดยได้นำมาตรการหรือระบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์เข้าไปส่งเสริมผู้ประกอบการ อาทิ หลักการทำ ๕ ส ในสถานประกอบการและเรื่องระบบไคเซน เพราะเหล่านี้เป็นการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและยังสามารถลดขั้นตอนในการทำงาน ซึ่งได้มีการพิสูจน์และยอมรับแล้วในระดับนานาชาติ และกระทรวงแรงงานได้พยายามที่จะนำมาเผยแพร่ แนะนำให้กับผู้ประกอบการ ฉะนั้นในเรื่องของกระบวนการทำงานถ้ามีการปรับลดขั้นตอนต่างๆ ให้น้อยลงก็สามารถลดการใช้แรงงานได้ส่วนหนึ่ง ส่วนในเรื่องการปรับเปลี่ยนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่หลายท่านคิดว่าโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทยไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้นั้น ไม่เป็นความจริง เพราะทุกอย่างปรับได้หมด การใช้เทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ถ้าที่เกี่ยวข้องหรือผู้ประกอบการให้ความสนใจอย่างจริงจังก็สามารถทำได้ ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมประมงหรือลิ่งกุ้ง ซึ่งเป็นงานที่ไม่มีใครอยากทำหรือถ้ามีก็ค่อนข้างน้อย ปัญหานี้ทำให้ผู้ประกอบการบางรายคิดนำเครื่องจักรมาช่วยคือทำเครื่องแกะเปลือกกุ้งเพื่อลดการใช้แรงงาน ในขณะที่เดียวกันกลับได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและใช้เวลาน้อยลง อีกตัวอย่างหนึ่งคือ สถานประกอบการหรือร้านอาหารที่ไม่สามารถอาศัยเครื่องจักรในการต้อนรับและดูแลลูกค้าได้ เรื่องนี้ประเทศญี่ปุ่นได้มีการคิดค้นเครื่องจักรที่ใช้ในการสั่งอาหาร ลูกค้าสามารถกดเลือกเมนูอาหารที่เครื่องรับรายการโดยไม่ต้องรอพนักงานมารับออเดอร์ เป็นการใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนเข้ามาช่วยในการทำงาน เป็นนวัตกรรมง่ายๆ ที่อยากส่งเสริม เพราะเรื่องนี้มีการพูดคุยกันมากแต่ก็ยังไม่มียังใครคิดทำอย่างจริงจัง

ด้านการพัฒนาบุคคลหรือตัวแรงงานก็ได้มีการส่งเสริม โดยหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานได้เข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งในส่วนของกระทรวงแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงานก็ได้พยายามทำงานเชิงรุกมากขึ้น

โดยมีการเข้าไปพบผู้ประกอบการเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการ บทบาทของเราคือต้องเข้าไปจัดการหรือเข้าไปให้ความรู้ เช่น ผู้ประกอบการทางด้านยานยนต์ขนาดเล็กมีความรู้เฉพาะด้านไม่เพียงพอ กระทรวงแรงงานก็อาจจะเป็นผู้ประสานกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ขนาดใหญ่ เพื่อขอความร่วมมือในการสนับสนุนวิทยากรเฉพาะด้านมาช่วยให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการขนาดเล็กหรือแก่วิทยาการของกระทรวงแรงงาน ซึ่งก็เป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยให้นักพัฒนาศักยภาพแรงงานทำได้เร็วขึ้น

เรื่องการเพิ่มอุปทานแรงงาน เราคงต้องมองภายในประเทศก่อนว่าใครที่ยังทำงานไม่เต็มศักยภาพ เช่น คนพิการ คนสูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ก็อาจนำบุคคลเหล่านี้กลับเข้ามาทำงาน รวมทั้งคนที่ว่างงานอยู่ก็ต้องพยายามให้เข้ามาทำงาน โดยถ้าแสดงเป็นภาพว่าระบบงานด้านแรงงานของประเทศไทยอยู่ในกรอบสามเหลี่ยมแรงงานระดับไร้ฝีมือจะอยู่บริเวณฐานล่างสุด และเมื่อไล่จากฐานขึ้นไปจนถึงระดับกลางก็จะเป็นแรงงานระดับกึ่งฝีมือ ส่วนแรงงานระดับฝีมือจะอยู่บริเวณยอดบนสุด ซึ่งบริเวณนี้จะเต็มยังไงก็คงไม่เต็ม ถ้าเราจะจัดระบบโดยการนำคนไทยมาสร้างมูลค่าให้ได้มากที่สุด ก็คงต้องนำแรงงานไทยมาทำอยู่ตรงยอดสามเหลี่ยมให้ได้ ส่วนแรงงานบริเวณฐานล่างถ้าขาดแคลนก็จำเป็นต้องนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาเติมบริเวณที่ว่างนี้ แต่ถ้าเราไม่ยอมรับแรงงานต่างด้าวและปล่อยฐานให้โล่ง ภาคอุตสาหกรรมของไทยก็ไปไม่รอด ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับเรื่องแรงงานต่างด้าว จึงทำให้เกิดปัญหาที่ต้องแก้ไขจนถึงทุกวันนี้ เพราะระยะเวลา ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมาเรามีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย เรามองว่าเข้ามาทำงานแค่ชั่วคราวแล้วก็คงกลับไป จึงไม่ได้ใส่ใจจนทำให้เกิดการสะสมของปัญหาทั้งปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ ปัญหาด้านสังคม และปัญหาเรื่องการค้ามนุษย์ที่ประเทศไทยโดนเฝ้าจับตาอยู่ ปัจจุบันนานาชาติได้ให้ความสำคัญเรื่องของการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างมาก การสัมมนาเกือบทุกเวทีพูดถึงเรื่องของการดูแลแรงงานข้ามชาติ ดังนั้นเราคงต้องจริงจังในเรื่องแรงงานต่างด้าวที่มีความจำเป็นต้องให้เข้ามาช่วยพัฒนาประเทศในขณะนี้ โดยทำอย่างมีระบบ เริ่มต้นตั้งแต่การบริหารจัดการให้มีแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมายให้มีจำนวนเพียงพอต่อการใช้งานของผู้ประกอบการ ที่ผ่านมาระยะยังไม่เข้มข้นในการเอาผิดกับผู้ประกอบการที่ใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายมากนัก เพราะเข้าใจว่ามีความจำเป็น และส่วนหนึ่งก็เป็นความผิดของกระทรวงแรงงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการด้านแรงงานของประเทศ ซึ่งถ้าต่อไปมีการแก้ไขโดยการนำแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายเข้ามาอย่างเพียงพอ แต่ผู้ประกอบการยังไม่ให้ความร่วมมือหรือยังฝ่าฝืนใช้แรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายก็คงต้องมีการดำเนินการทางกฎหมายอย่างเข้มงวดต่อไป

อย่างไรก็ดีการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศจะเน้นแต่ปริมาณอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการประเมินด้านคุณภาพด้วย เช่น ประเทศอิสราเอลก็มีการนำชาวต่างชาติเข้าไปทำงาน แต่เขามีการคัดเลือกโดยแรงงานไทยจะถูกเลือกให้ไปทำงานด้านเกษตรกรรมเพราะมีพรสวรรค์ในด้านนี้ ส่วนเรื่องการก่อสร้างก็จะเป็นแรงงานจากประเทศลาวหรือประเทศจีน เป็นการเลือกคนที่มีคุณภาพและยังเป็นประโยชน์ต่อนายจ้างด้วย นอกจากเรื่องการคัดเลือกแรงงานให้เหมาะสมกับงานแล้ว การดูแลตัวแรงงานให้ดีก็เป็นเรื่องสำคัญเพราะถ้าดูแลไม่ดีแล้วแรงงานหลบหนีก็ย้อนกลับมาเป็นปัญหาภายในประเทศ ดังนั้นเราต้องร่วมมือกันทำให้แรงงานเหล่านี้อยู่ในระบบตามข้อตกลงก่อนที่จะนำเข้ามา ล่าสุดประเทศไทยอยู่ระหว่างการทำข้อตกลงกับประเทศบังคลาเทศ ในการที่จะนำแรงงานเข้ามาทำงานด้านอุตสาหกรรมประมง โดยมีการทำข้อตกลงเกี่ยวกับค่าจ้างและสวัสดิการต่างๆ ถ้าพอใจทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถนำแรงงานเข้ามาทำงานได้ เมื่อเข้ามาแล้วก็ต้องดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสวัสดิการและค่าจ้างที่เหมาะสม และสุดท้ายก็คือเรื่องการพัฒนาตัวแรงงานให้มีทักษะฝีมือซึ่งขณะนี้เรายังขาดกระบวนการตรงนี้ เพราะโดยข้อเท็จจริงแรงงานต่างด้าวมีความจำเป็นต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าเราทำให้เขามีคุณภาพชีวิตและคุณภาพในการทำงานที่ดีขึ้นผลประโยชน์ก็จะกลับมาที่ประเทศของเรา ซึ่งคิดว่าในอนาคตคงจะต้องมีการวางระบบในการพัฒนาแรงงานต่างด้าวให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ประเด็นสุดท้ายที่มีความสำคัญ คือการจัดทำฐานข้อมูลอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ที่ผ่านมามีหลายหน่วยงานดำเนินการ แต่เป็นในลักษณะต่างคนต่างทำ โดยไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลและไม่สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ กระทรวงแรงงานก็ได้พยายามแก้ไขโดยจะมีการจัดทำฐานข้อมูลร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้ฐานข้อมูลมีความเชื่อมโยงกันและสามารถใช้งานร่วมกันได้ ซึ่งหากดำเนินการได้สำเร็จจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในเรื่องการแก้ไขการขาดแคลนแรงงาน

นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ท่านปลัดกระทรวงแรงงานได้ให้ความชัดเจนในมาตรการที่กระทรวงแรงงานจะนำเข้ามาช่วยแก้ไขในปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการลดอุปสงค์ด้านแรงงานและเพิ่มจำนวนอุปทาน หรือการเตรียมการด้านนโยบายเรื่องแรงงานต่างด้าวที่จะนำเข้ามาทดแทนแรงงานส่วนที่ขาดไป รวมถึงเรื่องความสำคัญในการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น เพื่อให้สามารถใช้งานร่วมกันได้ และหัวข้อสุดท้ายของการอภิปรายจะเป็นมุมมองของนักวิชาการ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ขอเรียนเชิญท่าน ดร.ณรงค์ โชควัฒนา แสดงความเห็นต่อกรณีปัญหานี้

ดร.ณรงค์ โชควัฒนา นักวิชาการและผู้บริหาร

หัวข้อการอภิปรายในวันนี้คือเราจะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร ซึ่งโดยส่วนตัวแล้วมีความเห็นว่าการใช้แรงงานสามารถมองได้เป็น ๒ ด้าน คือ ด้านภาครัฐ และด้านภาคเอกชน เรื่องการขาดแคลนแรงงานในภาครัฐนั้น ประเด็นนี้คงไม่ใช่ปัญหา แต่น่าจะเป็นความสำเร็จของการพัฒนาประเทศมากกว่า เพราะปัญหาของภาครัฐในประเทศต่างๆ คือการที่มีคนว่างงาน เช่น ปัญหาคนว่างงานในทวีปยุโรปและอเมริกา ที่ทุกวันนี้เป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก เนื่องจากสินค้าและอุตสาหกรรมที่ผลิตภายในประเทศไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้าจากทวีปเอเชียได้ ทั้งด้านราคาและด้านคุณภาพ การที่จะให้ประชาชนได้บริโภคสินค้าที่มีราคาถูกจึงจำเป็นต้องมีการลดจำนวนการผลิตในประเทศ แล้วนำเข้าสินค้าจากประเทศในแถบเอเชีย หรือแม้กระทั่งภาครัฐมีการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มเพื่อปล่อยเงินออกมาจำนวนมากๆ ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการว่างงานนี้ได้ สาเหตุเหล่านี้ทำให้เศรษฐกิจในทวีปยุโรปและอเมริกาไม่สามารถแข่งขันกับทวีปเอเชียได้

อาจมองว่าปัญหาการขาดแคลนแรงงานคือความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เพราะทันทีที่เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน แรงงานจะมีราคาที่สูงขึ้นโดยที่ไม่ต้องรอให้รัฐบาลมากำหนดค่าแรงงานขั้นต่ำ สมมุติว่าเป้าหมายการพัฒนาของประเทศไทยคือการเป็นผู้ผลิตอาหารเลี้ยงคนทั้งโลก หากเลี้ยงคนได้ทั้งโลก แต่เกษตรกรชาวนาถ์ล้วยากจน เป็นหนี้สิน รายได้ต่ำ สินค้าขายไม่ได้ราคา ก็เท่ากับว่าไม่มีประโยชน์ ดังนั้นด้านภาครัฐหากเกิดการขาดแคลนแรงงานถือว่าเป็นความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เป็นโอกาส ถ้าเราจะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานสามารถก้าวข้ามได้เลย แต่อย่าก้าวข้ามโอกาสที่เกิดจากปัญหานี้ เพราะทันทีที่เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานก็คือการเปิดโอกาสให้ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมหันมาใช้เครื่องจักรอัตโนมัติแทนแรงงานคน เมื่อ ๓๐ - ๔๐ ปีก่อน มีปัญหาเรื่องแรงงานก๊วตงานเพราะว่านายจ้างจะนำเครื่องจักรเข้ามาทดแทนการใช้แรงงาน เพราะในอดีตถ้ายังมีคนตงงานและแรงงานยังมีราคาต่ำ การนำเครื่องจักรอัตโนมัติเข้ามาช่วยต้นทุนจะสูงกว่าการใช้แรงงานราคาถูก แต่ในมมกลับกันเมื่อแรงงานขาดแคลนและมีปัญหาเรื่องราคาค่าแรงสูง การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเข้ามาช่วยจะทำให้เกิดความคุ้มค่า ขณะนี้จึงถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะนำเครื่องจักรเข้ามาทดแทนการใช้แรงงานคน เพราะแรงงานมีราคาสูงในขณะที่เครื่องจักรกลมีราคาถูกลง มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดีกว่าแต่ก่อนมาก ยกตัวอย่าง เมื่อประมาณ ๒๐ ปีก่อน ได้ร่วมทุนกับหุ้นส่วนในการทำอุตสาหกรรมรองเท้า ซึ่งเป็นโรงงานที่ใช้หุ่นยนต์ในการผลิตเพียงแห่งเดียวในโลกและตั้งอยู่ในประเทศไทย หุ่นยนต์หนึ่งตัวราคาประมาณ ๒๐ - ๓๐ ล้านบาท แต่ปัจจุบันราคาลดลงเหลือ ๗๐๐,๐๐๐ - ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท อีกทั้งยังมีคุณภาพและทำงานได้รวดเร็วกว่าเดิม ถ้าไม่เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน ประเทศไทยก็คงไม่มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตมาใช้เครื่องจักรทดแทนการใช้แรงงาน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะในภาคอุตสาหกรรม

ภาคเกษตรกรรมก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้นถ้าคิดแก้ปัญหาแรงงานขาดแคลนโดยเปิดรับแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน แทนแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานไทยก็ไม่สามารถขึ้นค่าแรงได้เพราะมีการทดแทนเพิ่มเข้ามา

การขาดแคลนแรงงานและค่าแรงมีราคาสูงขึ้น ทำให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน เช่นที่ท่านปลัดกระทรวงแรงงานกล่าวถึงเรื่องเครื่องแกะเปลือกกุ้ง ซึ่งจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ถ้าไม่มีปัญหาขาดแคลนแรงงาน ดังนั้นโรงงานไต้ยังมีความคิดแบบเก่าในเรื่องการจ้างแรงงานราคาถูกทำงานเป็นจำนวนมากก็ไม่สามารถแข่งขันกับใครได้ เพราะทุกวันนี้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นในทุกวงการ เป็นการเปิดโอกาสให้คนไทยคิดเครื่องมือเครื่องใช้ในการที่จะนำมาใช้ทดแทนแรงงานคน ตัวอย่างเช่นอุตสาหกรรมประมง คนไทยไม่นิยมทำอาชีพประมงเพราะว่าทำงานหนัก ค่าแรงต่ำ จึงต้องนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำแทน แต่ที่ญี่ปุ่นเขาใช้แรงงานในประเทศทำอุตสาหกรรมประมงได้เพราะมีการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน เมื่อคนญี่ปุ่นทำได้คนไทยก็ต้องทำได้ถ้าแรงงานประมงมีค่าแรงสูง แต่ถ้ายังมีการอนุญาตให้นำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำประมง เครื่องจักรกลที่เราจะนำมาใช้ทุนแรงก็คงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ การขาดแคลนแรงงานจึงไม่ใช่ปัญหาเพียงอย่างเดียวแต่เป็นโอกาสของประเทศไทยด้วย เราสามารถก้าวข้ามปัญหานี้ได้แต่อย่าก้าวข้ามโอกาสไป เพราะเป็นโอกาสที่คนไทยจะกินดี อยู่ดี มีรายได้สูง และคือความสำเร็จของการพัฒนาที่ประเทศไทยรอคอยมาเป็นเวลานาน

สำหรับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ถ้าไม่คิดแก้ไขด้วยการนำเข้าแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทดแทน ก็ยังมีทางออกอีกหลายทาง เช่น การใช้แรงงานให้น้อยลงแต่ได้ผลผลิตมากขึ้น ด้วยการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน เพราะถ้าวัตถุดิบและเครื่องจักรไม่พร้อม ถึงมีคนงานก็ทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้าเรามีการเตรียมความพร้อมเรื่องของปัจจัยต่างๆ ในการผลิตให้มากขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานจะสูงขึ้นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น โรงงานหลายแห่งที่จำนวนแรงงานลดลงแต่ผลผลิตสินค้าได้มากขึ้นจนเปลี่ยนจากสภาพขาดทุนเป็นได้กำไร เพราะมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิต หรือที่โรงงานของผมเอง ที่มีคนงานทำรองเท้าทั้งหมด ๑๕,๐๐๐ คน ซึ่งถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น เมื่อมีการปรับค่าแรงสูงขึ้น สิ่งที่เราคาดหวังคือถ้าต้องคงจำนวนคนงานเดิมไว้ก็ต้องเพิ่มผลผลิตภาพแรงงาน โดยผลผลิตสินค้าให้ได้เพิ่มอีกหนึ่งเท่าตัว แต่ถ้าไม่สามารถหาออเดอร์เพิ่มอีกหนึ่งเท่าตัวได้ก็จะผลผลิตสินค้าให้ได้เท่าเดิมแต่ต้องลดคนงานให้เหลือเพียงครึ่งเดียว ซึ่งก็เป็นการเพิ่มผลผลิตภาพแรงงานเช่นเดียวกัน ถ้าทำเช่นนี้ได้ คนงานแต่ละคนก็จะมีรายได้สูงขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายของทางภาคเอกชนที่คิดจะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ ส่วนเรื่องการนำเข้าแรงงานต่างด้าวก็ไม่ได้คัดค้าน เพราะในภาวะที่ต้องปรับตัวอาจมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานเหล่านี้ แต่ควรต้องมีการกำหนดให้แรงงานต่างด้าวอยู่เฉพาะในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และต้องเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีค่าแรงลอยตัวตามอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน ไม่เกี่ยวข้องกับค่าแรงขั้นต่ำ เพื่อเป็นการจำกัดว่าถ้าอยากได้แรงงานราคาถูกก็ต้องไปตั้งโรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ถ้าคิดว่าจะอยู่ในเมืองหรือจะจ้างแรงงานไทยก็ต้องจ้างในราคาสูง

นอกจากนั้น ภาคเอกชนจำเป็นต้องช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพแรงงานไทยด้วย ไม่ใช่พึ่งพาภาครัฐฝ่ายเดียว เพราะเมื่อค่าแรงมีราคาสูงเราก็จำเป็นต้องอยู่ได้ด้วยแรงงานนั้นๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ตัวแรงงานสามารถใช้เครื่องจักร ซ่อมแซมและปรับปรุง หรือแม้กระทั่งสร้างเครื่องจักรได้เอง ถ้าแรงงานไทยมีความสามารถและสติปัญญา ประเทศไทยก็สามารถแข่งขันกับทั่วโลกได้ เพราะคนไทยมีศักยภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มีความคิดริเริ่มในการทำงาน และการทำงานที่รวดเร็ว เพียงแต่ไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงออกมา ภาครัฐจึงต้องร่วมมือกับภาคเอกชนในการก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยสนับสนุนอุตสาหกรรมเครื่องจักรกล ทั้งด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ลดภาษีการนำเข้าเครื่องจักรกลรวมทั้งอะไหล่ และส่งเสริมให้เกิดโรงงานผลิตเครื่องจักรกลอัตโนมัติในประเทศไทย เหล่านี้คือสิ่งที่ภาครัฐจะต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ แทนที่จะมุ่งส่งออกแต่แรงงานราคาถูกและทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะหมดลง เราควรหันกลับมาใช้สติปัญญาและแรงงานของไทยที่ไม่มีวันใช้หมด อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่นที่ไม่มีทรัพยากรและต้องมีการนำเข้าทั้งวัตถุดิบและพลังงาน

แต่สิ่งที่ญี่ปุ่นส่งออกก็คือสติปัญญาและฝีมือของคนในประเทศ ไม่ใช่การส่งออกหรือขายวัตถุดิบและแรงงานราคาถูก ซึ่งหวังว่าในอนาคตจะได้เห็นประเทศไทยไปอยู่ ณ จุดนั้น เพราะนี่เป็นโอกาสสำคัญที่สุดในการจะเปลี่ยนแปลงประเทศไทย

นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมสัมมนาและวิทยากรทุกท่านที่กรุณาให้เกียรติมาร่วมฟังและร่วมอภิปราย และให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน และขอขอบคุณสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติและกระทรวงแรงงาน ซึ่งได้ร่วมกันจัดการสัมมนาในครั้งนี้ โดยข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมมนาจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล กระทรวงแรงงาน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานต่อไป ขอขอบคุณ
